

חורף

- 2.....מבוא
- 2.....מטרות כלליות
- 3.....א. הציפייה לגשם
- 3.....מי מחכה לגשם/ חגית בנוימן
- 3.....באלפי חלילים/ נורית זרחי
- 4.....חוטים של גשם/ אהוד מנור
- 5.....תפילת גשם/ לוי קיפניס
- 6.....ב. פליאה מן הטבע
- 6.....איך העונות מתחלפות - יונה טפר
- 6.....מה עושות החיות כשהגשם יורד? - חיה שנהב
- 6.....החורף מסדר תעינינים - דתיה בן דור

מבוא

עונות השנה המתחלפות משפיעות על האדם בתחומים רבים של חייו. האדם מתכונן לקראת חילופי העונות על ידי עריכת שינויים בלבוש, התאמת הבית לעונה, האופן שבו הוא מבלה את שעות הפנאי ועוד. חילופי העונות ניכרים גם בתחושות וברגשות של אנשים. אמנים ומשוררים נתנו לכך ביטוי ביצירותיהם. לפניכם שירים אחדים המבטאים תופעות וחוויות הקשורות לעונת החורף, מלווים בהצגת מטרות ובהצעות לפעילויות. הנושאים המופיעים הם א. הציפיה לגשם ב. פליאה מן הטבע. לא ייעדנו את השירים והפעילויות לקבוצת גיל מסוימת. בחירת השירים והפעילויות נתונה לשיקול דעת המשתמש/ת על פי הצרכים הייחודיים וקהל היעד. סדר הפעילויות אף הוא נתון לשיקולו של המשתמש.

מטרות כלליות

1. הזדהות עם חוויות הקשורות לעונת החורף וקישורן לחוויות האישיות.
2. זיהוי תופעות טבע, צמחים ופעילות של בעלי חיים אופייניים לתקופת החורף.
3. הבחנה בין טקסט ספרותי, המתאר תופעות טבע המתרחשות בחורף, לבין טקסט אינפורמטיבי או מדעי העוסק בתופעות דומות.
4. טיפוח רגישות לסביבה הקרובה.

א. הציפייה לגשם

לפניכם ארבעה שירים מלווים בפעילויות. ניתן להשתמש בפעילויות הן בכתב והן בנושאים לשיחה ולעיון בשירים.
סדר הפעילויות אף הוא נתון לשיקולו של המשתמש.

מי מחכה לגשם – חגית בנזימן
באלפי חלילים – נורית זרחי
חוטים של גשם – אהוד מנור
תפילת הגשם – לוי קיפניס

מי מחכה לגשם / חגית בנזימן

עיינו בשיר וערכו רשימה, מתוך השיר, מי מצפה לגשם? מדוע?
(בשיחה מקדימה, לפני קריאת השיר, ניתן לשאול את הילדים: מי מחכה לגשם?
ניתן לעזור לילדים, באמצעות רמזים, להרחיב את כיווני החשיבה שלהם.)
האם גם אתה מצפה לגשם? מדוע?
הדובר בשיר מציין שהעיקר בשבילו בחורף הוא השלולית. האם אתה יכול לשער מדוע?

בעבודה עם ילדים צעירים ניתן לערוך פתיחה לנושא החורף ובה יילמדו מאפייני עונת החורף. לימוד השיר יאפשר חיזוק מושגים מרכזיים הקשורים לחורף כגון: צמחי חורף, פקעות, שורשים, חלקי העץ, שלכת, עצים ירוקי עד, קוצים, זרעים ועוד.
בנוסף ניתן להמחזי את השיר. ילדים ייצגו דמות או צמח שנזכרים בשיר ויוסיפו על הכתוב בשיר: מדוע הם מצפים לגשם.

באלפי חלילים / נורית זרחי

במה מפתיע הגשם?
(מבחינת הזמן ביממה, הזמן בעונה, עוצמת הגשם...)
מדוע מריעים לקראת הגשם?
מה פירוש הביטוי "מריעים לקראתו... באלפי חלילים"?
איזה אופי יש לקבלת פנים כזו?
מה עוד זוכה לקבלת פנים של תרועה וקול שופר?
(לשם השוואה עיינו בשמואל ב' פרק ו' פס' 14: לוי ארון ה' בתרועה וקול שופר)
איזו אווירה נוצרת במעמד הצפייה לגשם מתוך ההשוואה עם קבלת פני ארון ה'.

(הדרת כבוד, קדושה...)

נורים זרחי בחרה לייצג את המצפים לגשם בטבע באמצעות: "שני עצים רזים", "שני דרורים", "כתת קוצים", ושבול.

מה המיוחד בבחירתה?

(על ידי בחירת המייצגים הללו נורית זרחי מפנה תשומת לב לפרטים, כביכול שוליים. התיאור שלה יוצר תחושה של אינטימיות מייחס להם חשיבות ומעצים אותם).

מהו הניגוד העולה בין שתי השורות המתחילות ב"מריעים לקראתו..."

לבין שתי השורות המתחילות ב"עד כי איש לא שומע..."

איזו משמעות טמונה בזוגות השורות הללו?

(תרועות רמות לעומת הקולות הרפים של הנמלה והשבול...)

חוטים של גשם / אהוד מנור

קראו בקול את השיר.

זהו את המקצב ואת הריתמוס.

רעיונות לדין ופעילויות:

נסיון לזהות הלימה בין מנגינה ותוכן

מהי תרומת המנגינה לתוכן?

1. הביטוי "חוטם של גשם" פותח מוטיב של רקמה ושזירה.

א. העתיקו מתוך השיר את כל הביטויים הקשורים למוטיב זה.

ב. מהי בעיניך משמעות המוטיב?

(למשל: שילוב אפשרי בין הגשם למתבונן, שילוב בין הגשם לטבע, הוספת צבעים חדשים לטבע, הענקת

חגיגות לטבע בעטור "רקמת זהב").

2. השיר פותח בביטוי "עוד מעט ירד פה גשם".

א. איזו תחושה מתעוררת בדובר בשיר?

ב. תאר אילו תחושות ומחשבות מתעוררות אצלך לקראת הגשם.

3. מה קורה בטבע אחרי שהגשם יורד?

א. העתיקו את הביטויים המתאימים.

ב. זהו מטאפורות (השאלה) והסבירו את הייחודיות בצירופים. כגון: "בגד חג לכל העמק..."

"כובע טמבל לחצב..."

4. השיר כתוב בזמן הווה ובזמן עתיד.

לדוגמא :

עוד מעט ירד פה גשם (עתיד)

ובן

הטפות יורדות בקצב

מרטיבות לי את הראש (הווה)

נסה/י למצוא הסבר לשימוש בזמנים השונים?

תפילת גשם / לוי קיפניס

1. שיר נקרא "תפילת גשם".

לפניכן שתי אפשרויות כדי לטפל בביטויים העוסקים בתפילה לגשם:

א. זהה/י את ביטויים של תפילה לגשם (נאנח, מתחנן, מתנועע. . .)

ב. (לסמן מראש את מלות התפילה).

מה, לדעתך, משותף למלים שסומנו בשיר?

2. חבר/י תפילה לגשם.

(ילדים יקראו, בפני חבריהם, תפילות שחיברו. ישוו מאפיינים משותפים של תפילה ושל תכני התפילה).

(ילדי הגן יכולים לבטא את התפילה בתנועה ובקול)

העשרה

ניתן להפנות את הילדים לתפילת הגשם במקורות ("משיב הרוח ומוריד הגשם" מתוך פיוטי גשם, בתפילות שלוש רגלים בסדור התפילה).

מתוך האגדה: תפילת חוני המעגל.

לנתח מבנים ואופנים שונים של תפילות, להשוות לשיר ולתפילות האישיות שחיברו הילדים.

אפשר לייצג את ההשוואה באמצעות טבלה.

הפעילויות פותחו ע"י ברקוביץ איריס, לחמן חיה, קרני כרמלה

© כל הזכויות שמורות למרכז תכנון לימודים, מכללת בית ברל

ב. פליאה מן הטבע

הנושא בנוי סביב שלושה שירים. ניתן להשתמש בפעילויות הן בכתב והן בנושאים לשיחה ולעיון בשירים. סדר הפעילויות אף הוא נתון לשיקולו של המשתמש.

איך העונות מתחלפות – יונה טפר
מה עושות החיות כשהגשם יורד? – חיה שנהב
החורף מסדר ת'עניינים – דתיה בן דור

1. בשירים מובעת פליאה מתופעות בטבע.
 - א. כיצד מובעת הפליאה בשירים?
 - ב. ממה מתפעלים הדוברים בשירים (השנות התופעה, סימנים מיוחדים שחוזרים)
2. הבאי/דוגמאות מתוך השירים לסימנים המעידים על מעברים בין העונות. (אפשר להבחין בין סימנים בטבע וסימנים אצל בני האדם)
3. בשירים השונים מופנית תשומת לב לשינויים החלים אצל בעלי חיים, צמחים ובני אדם. הבחינו באמצעות צבעים בין הגורמים השונים.
4. בשירים נשאלות שאלות רבות. אילו שאלות היית מוסיף/פה לשאלות הנשאלות בשירים?
5. נסה/י לענות על שאלות אחדות.
6. צייר/י אחת או יותר תופעות הנזכרות בשיר.
7. ניתן להכין "אלבום חורף" שיכיל תמונות של צמחים, בעלי חיים ותופעות של עונת החורף וכן עלים בגוונים שונים, פרחי שדה לא מוגנים ועוד.
8. ניתן להפנות את הילדים לאגדות וסיפורים שבאים להסביר תופעות בטבע: "פרחי אגדה" מאת עמוס בר וכן "ספורים על צפרים" מאת עמוס בר.

הפעילויות פותחו ע"י ברקוביץ איריס, לחמן חיה, קרני כרמלה
© כל הזכויות שמורות למרכז תכנון לימודים, מכללת בית ברל